Ketabton.com

(c) ketabton.com: The Digital Library

د تـــوکّـل حقـــی قــت

لـيـکـوال: مُـفـتـي مـحـمـد تـقـي عـثـمـانـي

ژباړن: محمد هاشم شاهین

(c) ketabton.com: The Digital Library

بسم الله الرحمن الرحيم

د توکّل حقیقت

تر خطبې وروسته ...

عن سعيد بن المسيّب رح ان سلمان و عبدالله بن سلام رضی الله عنهما التقيا فقال احدهما لصاحبه ان لقيت ربک قبلی..... واعلمني مالقيت وان لقيته قبلک لقيتک و اخبرتک فتوفی احدهما ولقی صاحبه فی المنام فقال له توکل وَ اَبْشِرُ فَاِنّي لم ار م ثل التوکل قال ذالک ثلث مِرَارٌ.

دا یوه واقعه ده چي حضرت سعید بن المسیب رحمه الله بیان کړې ده. حضرت سعید بن المسیّب رحمه الله د لوړي درجې د تابعینو، اولیاء کرامو او محدثینو له جملې نه ا و د حضرت ابوهریره رضی الله عنه له خاصو شاګردانو نه دئ. دی وایي چي حضر ت سلمان فارسي رضی الله عنه او حضرت عبدالله بن سلام رضی الله عنه یو وخت سره ولید ل، دغه دواړه صحابه رضی الله عنه پخوا اهلِ کتاب ول. حضرت سلمان فارسي رضی الله

(c) ketabton.com: The Digital Library

عنه په پيل کي خو نصراني پاته شوی وو او بيا ئې يهوديت هم منلی وو او بالآخر الله تعالی د اسلام توفيق ورپه برخه کړ. او حضرت عبدالله بن سلام رضی الله عنه په پيل کي يهودي وو، د يهودانو سردار بلل کېده او بيا الله تعالی د اسلام توفيق ورپه برخه کړ. اوس دواړو مشرانو په خپل دغه ليدنه کي د يو بل سره وعده وکړه؛ ی وه بل ته وويل که ته تر ما مخکي وفات شوې نو ما ته به په خوب کي راځې او راته وايې به چي له تا سره څه تېر شول او که زه تر تا مخکي انتقال شوم نو زه به تا ته په خوب کي راځم او درته وايم به چي زما سره څه تېر شول او هلته مي څه شی وليدل؟!!

الله تعالی جلّ جلاله عزتونه خوندي کوي:

هسي خو دا د انسان په اختيار کي نه ده چي هغه په خپل خوښه د بل چا په خوب کي هغه ته ورشي خو د الله تعالی جلّ جلاله ځيني نېک بندګان داسي وي چي کله دو ی د الله تعالی جلّ جلاله په يقين د کوم کار اراده کوي نو الله تعالی جلّ جلاله د دوی د ع زت په ساتلو سره د دوی خبره رښتيا کوي. لکه په يو حديث کي چي راځي چي رسول الله صلی الله عليه وسلم وفرمايل:

رب اشعث اغير مدفوع بالابواب لو اقسم علی الله لابره

مفهوم: ځيني خلک ظاهراً ډېر پرېشان حال او په مصيبت کي وي او خلک دوی له خپلو دروازو نه په زور شړي. که دوی د الله جلّ جلاله په باور قسم وکړي نو الله تعالی هغه پوره کوي.

خو چي کله نا کله د الله بندګان د داسي خبري قسم وکړي چي د دوی په واک کي نه وي خو الله تعالی جلّ جلاله ته د دوی خاطر دومره ګران وي چي د دوی له خول ې نه وتلې خبره الله تعالی پوره کوي. حضور صلی الله عليه وسلّم دا حديث هغه وخت فر مايلی وو چي کله د دوو ښځو تر منځ جګړه پيل شوه او يوې د هغې بلي ښځي غ اښ ور مات کړ. دا قضيه د رسول الله صلی الله عليه وسلّم په خدمت کي وړاندي شوه. ل که څرنګه چي هغه وخت د قصاص قانون نازل شوی وو نو ځکه هم حضورص

(c) ketabton.com: The Digital Library

د قصاص فیصله واوروله. اوس هغه ښځه چې د غاښ قصاص ترې اخیستل کېد
ه د هغې یوه دوست چې د حضرت انس رضی الله عنه اکا هم وو، موجود وو، د هغه ل
ه خولې نه ووتل:

لا والله لا تکسر ثنیتها يا رسول الله صلی الله علیه وسلم

مفهوم: اې د الله رسوله! زه قسم کوم چې د دې غاښ به نه ماتول کیږي.

اوس نو الله تعالی داسې وکړه چې هغې مظلومې ښځې عرض وکړ چې اې رسو
ل الله صلی الله علیه وسلّم! که څه هم زه د دې ښځې د غاښ ماتولو حق لرم خو الله تعالی
ما ته دا اختیار هم راکړی چې زه دا وبخښم. کېدای شي الله تعالی ما په آخرت ک
ې د همدې په بدل کې وبخښي. داسې نو د هغې ښځې غاښ له ماتېدلو وژغورل
شو. پر دې موقع حضور صلی الله علیه وسلّم پورته یاد شوی حدیث ووایه.

د آخرت حالات نور نشي معلومېدلای

خیر! د دغو دواړو صحابه وو نه یو مخکې وفات شو نو دوهم د دې خبرې په ان
تظار شو چې هغه به په خوب کې راشي او ده ته به د هغه ځای حالات ووایي. ه
غه هم په خوب کې ورته راغی، اوس د ده ګمان وو چې هغه به ده ته د هغه ځا
ی حالات او کیفیات بیان کړي خو الله تعالی جلّ جلاله هغه عالَم په داسې یوه راز دا
ره پرده کې پټ کړی دئ چې هیڅوک د هیڅ کومې لارې نه نشي ترې خبرېدلا
ی. بس کوم علم چې الله تعالی ورکړی تر هغه د وړاندې تللو مجال هیچا ته نشته
.

د دې ځای حالات د لیدلو دي، د ویلو نه:

ما د خپل والد صاحب نه یوه واقعه واورېدله چې یو بزرګ ته چا وویل چې موږ
چې تر مرګ وروسته کوم حالات بیانوو نو یوازې په تصور کولو سره خو د هغ
وی په تفصیل نشو پوهېدلای، نو تاسې یو داسې چل را وښیاست چې د هغه په و
اسطه موږ د ټولو تفصیلاتو نه ښه خبر شو. هغه بزرګ وویل ښه! زه ئې تا ته د
ویلو هڅه کوم. ته داسې وکړه چې کله زه مړ شم زما تر څنګ یو قلم او کاغذ هم

(c) ketabton.com: The Digital Library

راسره کښېږده، تر مرګ څو ورځي وروسته مي قبر ته راشه نو هلته به د کاغذ یوه وړه ټوټه وموميِ، پر دې ورقي باندي به مي د هغه ځای حالات لیکلي وي. د ې شخص همداسي وکړه او څو ورځي وروسته چي د هغه قبر ته ورسېدو نو وق عتاً ئې هلته یو کاغذ ولیدو، دلته نو دا شخص په ډېره خوښۍ او ذوق سره ورمخ ته شو چي د دې کاغذ په ذریعه به د هغه ځای له حالاتو نه خبر شي، کوم وخت چي ده کاغذ پرانیستو نو وئې لیدل چي پر کاغذ لیکلي وو چي د دې ځای حالات د لیدلو دي د ویلو نه دي. او د دې عالَم حالات چي مخفي وي په همدې کي حکم ت شته، که چیري کوم وخت د آخرت حالات څرګند شي نو انسان به د دنیا هیڅ کار ونکړای شي. نو ځکه هم په روایاتو کي راځي چي په قبر کي کله عذاب تر سره کيږي نو کله کله ئې حیوانات هم ږغونه اوري خو انسانان دا آوازونه نشي ا ورېدلای، دا ځکه چي که چیري انسانان دا آوازونه واوري نو د دنیا بل کار نشي ترسره کولای.

په آخرت کي د توکل اهمیت

په هر صورت! کوم صحابي چي په خوب کي راغی هغه ده ته د عالَم برزخ حا لات بیان نکړل امّا یوه داسي جمله ئې ورته تکرار کړه چي زموږ او ستاسي د ع مل سره اړیکه لري، هغه وویل؛ زه چي دلته تر راتللو وروسته کوم شی ډېر په شدت سره احساسوم هغه توکل دئ، که تاسي پر الله باور وکړ نو بیا زېری واور ئ چي د دې پایله ډېره ښه ده، ځکه دې نړۍ ته تر راتللو وروسته ما تر توګّل پ رته بل کوم صفت داسي ونه لیدو چي د انسان درجې دي اوچتي کړي.

د توکل معنی:

د توکل لفظي ژباړه د "باور کولو" او اصطلاحي ژباړه پر ا"لله د باور کولو" ده . یعني په دې کائیناتو کي ترسره کېدونکي ټول افعال د الله تعالی په خوښي، قدر ت او حکمت ترسره کيږي. او توکل په حقیقت کي د توحید یوه لازمي برخه ده، ځکه توحید یوازي په ژبه د کلمهٔ طیبې ویلو ته نه ویل کيږي بلکي د توحید مفهو م ډېر ستر دئ. نو چي کله مو "لا اله الا الله" وویل نو د هغې حتمي غوښتنه دا د ه چي په دې کائیناتو کي نه د عبادت لائق او نه کوم د مینې لائق، په دې کائیناتو

(c) ketabton.com: The Digital Library

کي نه د چا سره قدرت او نه وسعت، په دې کائيناتو کي ترسره کېدونکي ټول ت صرفات يوازې د الله تعالی جلّ جلاله په خوښه ترسره کيږي. د کوم بزرګ مقوله ده چي "توحيد خدا، خدا را واحد ديدن است نه که واحد ګفتن" يعني په حقيقت کي تو حيد د الله تعالی جلّ جلاله واحد ليدلو نوم دئ نه د جلّ جلاله واحد بللو. مطلب دا چي يواز ې په ژبه تکرارول کافي نه دي بلکي د الله جلّ جلاله په ورکړل شوې سترګه دي و ګوري چي په دې کائيناتو کي چي څه ترسره کيږي هغه د الله په خوښه ترسره ک يږي. همدې ته توحيد ويل کيږی او د همدې يوه لازمي غوښتنه توکل هم دئ، ال له تعالی جلّ جلاله که څه هم اسباب پيدا کړي خو هغه ټول اسباب په خپل ذات کي ک وم حقيقت نلري، په دغو ټولو اسبابو کي قوت پيدا کوونکی ذات د الله تبارک و تع الی واحد او لاشريک ذات دئ، همدې ته توکل ويل کيږي. اوس د توکل معنی دا شوه چي پر اسبابو نه بلکي پر الله تعالی باور ساتل، که څه هم شريعت موږ ته د اسبابو د اختيارولو حکم کړی، خو انسان دي د اسبابو په اختيارولو سره دا فکر و کړي چي د دغو اسبابو په خپل ذات کي څه کمال نشته بلکي په هغوی کي قوت ا يښودونکی ذات کوم بل دئ، نو اصلي رجوع بايد د همهغه ذات په لور وشي.

د توکل صحيح مفهوم

د مثال په ډول؛ که کوم سړی د ناروغۍ سره لاس و ګرېوان شي. اوس نو د نار وغۍ درملنه کول خو د نبي کريم صلی الله عليه وسلّم سنت هم دئ خو د يو مسلمان په دو ا(درمل) خوړلو کي بايد د يو کافر سره څه امتياز په برخه وي، ځکه کافر چي پر الله جلّ جلاله ايمان نلري د هغه ټول باور پر همدې درملو دئ خو يو مسلمان چي کله کوم درمل خوري نو هغه پوهيږي چي دا درمل کوم اصل نلري، په دې درم لو کي دا تأثير ايښودونکی کوم بل ذات دئ او همدا "توکل" بلل کيږي. خو دا خ بره هم د فکر وړ ده چي که څه هم دا اعتقاد د مسلمان په زړه کي ځای لري خو د عمل په وخت د هغه پام ورته نه وي. ځکه چي کله ئې د عمل په وخت ورته پا م وي نو هغه وخت به د توکل صحيح مفهوم ترلاسه شي. او الله تعالی جلّ جلاله د دې خبري مشاهده هم راکوي چي اسباب انسان دوکه کوي. د مثال په توګه يو درمل يو ځل د کومي ناروغۍ په درملنه کي ډېره مؤثره ثابته شي خو په دوهم ځل همه غه دوا په همهغه ناروغۍ کي هيڅ نتيجه نه ورکوي.

(c) ketabton.com: The Digital Library

درمل هم د تأثير اجازه غواړي

زموږ يو بزرګ ډاکټر صغير احمد هاشمي صاحب وو چي دئ زما د والد صاحب قدس الله سِرّه مخصوص معالج او ډېر تجربه کار ډاکټر وو. يوه ورځ مي د هغه دا خبره واورېدله چي زما د ټول عمر تجربه دا ده چي درمل چي کله د مرض ستوني ته کښته کيږي نو د "الله تعالی" نه پوښتنه کوي چي آيا تأثير وکړم؟! ګټه او که تاوان؟! بيا چي کومه اشاره ورته وشي د همهغه اشارې مطابق هغه درمل کار کوي. همدې بزرګ به کله کله راته ويل چي زه يو وخت د لاهور د ګنګا رام روغتون رئيس وم، يوه شپه چي کله روغتون ته ولاړم نو هلته مي د راتللو په وخت موجود نوکري والو نرسانو ته ويل چي د شپږم نمبر کټ چي کوم ناروغ دئ پر هغه ما ټول تدابير وکارول، اوس نو د ده د ژوند تمه نشته، بس د يوه يا دوو ساعتونو مېلمه دئ. چي کله مړ شي ورثاء ئې خبر کړئ او د ۱۲-دولسم کټ چي کوم ناروغ دئ هغه اوس روغ شوی، سهار دی رخصت کړئ ځکه زه ممکن وځنډېږم. چي کله په سبا ورځ روغتون ته ولاړم نو خبر شوم چي د شپږم نمبر کټ ناروغ خو جوړ شوی او کور ته تللی او د ۱۲-دولسم نمبر کټ ناروغ مړ شوی. نو معلومه شوه چي دارو د خپل تأثير تر ښکاره کولو مخکي له الله تعالی نه اجازه اخلي او بيا خپل اثر ښکاره کوي.

توکل د دې شي نوم نه دئ

ځيني خلک داسي ګمان کوي چي توکل د دې شي نوم دئ چي انسان دي د تدبير کولو پرته لاس پر لاس کښېني، ښه غوږ شئ چي توکل هيڅ کله دې ته نه وايي. لکه يو صحابي رضی الله عنه چي د رسول الله صلی الله عليه وسلّم نه وپوښتل چي زه خپل اوښان مالچَر ته د څَرولو لپاره بيايم نو آيا د لمونځ کولو پر وخت دوی وتړم او که ئې همداسي آزاد پرېږدم او پر الله تعالی توکل وکړم؟! نو رسول الله صلی الله عليه وسلّم و فرمايل چي لومړی دي د اوښانو پښې په رسۍ وتړه او بيا توکل وکړه يعني د اسبابو تر اختيارولو وروسته توکل وکړه.

زموږ مثال

(c) ketabton.com: The Digital Library

زما والد صاحب رحمه الله به د تمثیل په توګه را ته ویل چي یو کلیوال هندو وو، کوم وخت چي په هند کي نویو اور ګاډو فعالیت پیل کړ نو ده ولیدل چي مکمل ښا ر خپله را روان وي، دی ډېر حیران شو چي دا څه چل دئ؟ ده په ډېر حیرت س ره خلک وپوښتل چي دا څنګه خپله حرکت کوي. چا ورته وویل چي وروره! دا اورګاډئ خپله نه ځي بلکي چي کله محافظ زرغونه ټوټه ورته وښوروي نو حر کت پیل کړي، نو ځکه هم د اورګاډي اصل چلونکی زرغون بیرغ دئ. ده د دې خبري تر اورېدلو وروسته زرغون بیرغ ډېر معزز وباله او د هغه تعظیم ئې پیل کړ. خلکو وپوښته چي دا څه کوي؟! ده ورته وویل چي دا زرغون بیرغ ډېر زو رور دئ چي دومره ستر اورګاډئ چلوي. خلکو ورته وویل نه دا خو اصلاً د مح افظ د هغه لاس کمال دئ چي دا بیرغ ئې ورباندي نیولی وي. نو ځکه هم اصل شی محافظ دئ، زرغون بیرغ هیڅ کمال نلري. دی هم سمدستي د محافظ خوا ته ورغی او د هغه تعریف ئې پیل کړ چي ته خو ډېر زور ور سړی ئې؛ چي دا او رګاډئ ستا په قوت سره ځي. محافظ ورته وویل چي زه هومره زور ور هم نه یم لکه د اور ګاډئ چلوونکی(ډرائیور) چي هغه تر ټولو وړاندي ناست وي. هغه او ر ګاډئ چلوي، دا سړی د ډرائیور خوا ته ورغی چي ته خو ډېر طاقت ور سړی ئې چي دا دومره ستر اورګاډئ چلوې. هغه ورته کړه چي نه وروره! زه خو هی څ هم نه یم، زه فقط دا څو پرزې ښوروم، د همدغو پرزو په واسطه اورګاډئ ح رکت کوي. بلکي پرزې هم خپله هیڅ نه دي د دوی تر شا خو د بخار(پخواني ماشينان د بخار په واسطه چلېدل) طاقت دئ چي هغه چلوي. اوس نو کلیوال بېچاره ډېر حیران پاته شو چي بالاخر دا اورګاډئ څوک چلوي؟! خو که د غور وفکر نظر موجود وای نو پوه شوی به وای چي په بخار کي هم هیڅ قوت نشته، په دې کي طاقت پیدا ک وونکې کوم بل ذات شته. زموږ حالت دادئ چي موږ د دې کلیوال په څېر؛ کله پر زرغون بیرغ باور کړی، کله پر موټروان او کله پر بخار، او تر ټولو وړاند ي چي کوم ستر قوت موجود دئ د هغه خوا ته مو پام نه ور اوړي، چي له همد ې امله موږ له توکل نه محروم پاته کیږو. توکل دا دئ چي هر انسان په هر شي کي دا نظر ولري چي په دې کار کی هیڅ کمال نشته، په حقیقت کي الله تعالی دا کار ترسره کوي.

او د دې خبري د استحضار کولو لپاره شریعت څه احکام ورکړي دي، مثلاً په ق رآن کریم کي فرمایي:

(c) ketabton.com: The Digital Library

وَلَا تَقُولَنَّ لِشَاىْءٍ إِنِّى فَاعِلٌ ذٰلِكَ غَدًا. إِلَّا أَن يَشَآءَ اللّٰهُ.

ژباړه: او پام کوه، د يو شي په باب هيڅکله دا مه وايه چي زه به سبا دا کار وکړم، (ته هيڅ نشې کولای) خو دا چي د الله اراده وشي (انشاءالله). سورة الکهف: ۲۴/۳

د **ان شاء الله** ژباړه دا ده چي که د الله حکم او رضا حاصله شوه نو فلان کار کوم.

نن خلکو د ان شاء الله ژباړه متضاد کړې ده او دا فکر ئې کړی چي د ان شاء الله نه مراد سُسته اراده هدف ده. حالانکه په حقيقت کي د ان شاء الله هدف دا دئ چي په زړه کي د دې خبري استحضار پيدا کړل شي چي هيڅ کار د الله تعالی جلّ جلاله د حکم پرته نشي ترسره کېدلای.

يوه قِـصه

حضرت تهانوي رحمه الله په خپل وعظ کي يوه لطيفه ليکلې چي يو وخت يو کس پر لار روان وو چي خپل ملګری ئې وليدو، ملګري ئې ترې وپوښتل چيري روان ئې؟! ده ويل: وزه رانيسم. ملګري ئې ورته کړه: چي کله د کوم کار اراده کوې نو ان شاء الله وايه! ده ويل: د ان شاء الله څه ضرورت دئ؟! پيسې مي په جېب کي پرتې دي، وزه په بازار کي ده، څم؛ رانيسم ئې او راځم. چي روان شو پر لار ئې چا جيب وواهه او د وزې رانيول ترې پاته شول. چي کله له بازاره راګرځېدو همهغه ملګری په مخه ورغی، هغه ترې وپوښتل څه دي وکړل؟! ده وويل: زه ان شاء الله د وزې د رانيولو لپاره روان وم، نو ان شاء الله جېب مي پرې شو او ان شاء الله چي وزه مي رانه نيوله.

(c) ketabton.com: The Digital Library

عرض مي دا کاوه چي د توکل تعليم ځکه ورکول شوی چي انسان په دې فکر ک ي وي چي د الله تعالی د رضاء پرته هيڅ کار کول ممکن نه دي، او دا شی د ان شاء الله په ويلو تر لاسه کيږي. د همدې په سبب د انسان نظر له اسبابو نه اوړي او د مسبب خوا ته اوړي. تاسي خپله تحقيق وکړئ چي کله ناروغ شئ نو ټول ز ور مو پر درملو يعني اسبابو باندي وي، ځکه په دې درملو کي د تأثير اچوونکي په لور رجوع د هر چا په زړه کي نه پيدا کيږي. نو چي کله هم درمل خورئ نو دا نيت وکړئ چي ای الله! دا درمل خو خورم ته تأثير هم پکې واچوه نو پر توک ل به عمل وشي. همداسي په تجارت او نورو کي هم همدا حکم دئ.

د ځينو بزرګانو د توکل طريقه

پر دې ځای لږ نور تفصيل هم عرض کوم چي په اړه ئې په ذهنونو کي اکثراً تر دد موجود وي. ځينو بزرګانو د توکل دا طريقه غوره کړې چي هغوی د روزمر ه ژوند تېرولو لپاره کوم کاروبار نه دئ کړی، مثلاً په خپل کور يا کوم ځنګل ک ي کښېنستي او کار ئې نه کاوه چي له دې امله به کله ډېره لوږه هم ورباندي راغ له او کله بيا الله تعالی ورکړې هم وه او خپله د رسول الله صلی الله عليه وسلّم په زمانه ک ي هم د ځينو صحابه وو همدا حالت وو. مثلاً اصحاب صفه چ چي د رسول الله ص لی الله عليه وسلّم نه د علم د زدکړي لپاره پر صفې باندي ناست ول او هدف ئې يوازې د قال الله و قال الرسول صلی الله عليه وسلّم زدکړه وه. اوس ظاهراً خو د دوی د ګټي کوم صورت نه وو او دوی دلته ځکه راغلي وو چي که الله تعالی جلّ جلاله راکړه خورو به ئې کنه نو صبر به کوو. بلکي په يوه حديث کي راځي چي د نبي کريم ص خو ا ته دوه ورونه راتلل، يو ورور کاريګر، هنر مند او د مزدورۍ په واسطه ګټه کوونکی وو، او دوهم ورور به اکثراً د رسول الله صلی الله عليه وسلّم څنګ ته ناست وو ا و احاديث به ئې اورېدل، دې کاريګر ورور يوه ورځ رسول الله ص ته شکايت و کړ چي ای د الله رسوله! زما دغه ورور هيڅ کار نه کوي، هر وخت ستاسي سر ه ناست وي نو رسول الله صلی الله عليه وسلّم ورته وفرمايل:

(لعلک ترزق به)

(c) ketabton.com: The Digital Library

"پر ده اعتراض مه کوه څه خبر؟! چي الله به تا ته د ده له وجهي رزق درکوي.
"

یعني حضور صلی الله علیه وسلّم پر دې توکل منع نه ده فرمایلې او همداسي دا سلسله تر اولیاء کرامو او عظیمو صوفیانو پوري را نقل شوې ده، لکه څنګه چي د حضر ت شیخ عبدالقدوس ګنګوهي رح په اړه مشهوره ده چي یو وخت د څو وختو مس لسل وږی پاته شو. یو چا د ډوډۍ په اړه ترې وپوښتل نو ده مثبت ځواب ورکړ چي هو! دیګونه روان دي یعني دلته لوږه تېره کړه او په جنت کي مزې وکړه. ن و ځکه هم کله کله دا فکر وکړم چي یو خوا ته د ژوند لپاره د کسبي تدبیرونو تر غوره کولو وروسته د توکل حکم دئ او بلخوا بیا د ځینو بزرګانو دا معمول دئ.

د اسبابو درې ډوله اقسام

نو ښه ئې یاد ساتئ! چي الله تعالی د دې دنیا هر کار په سبب پوري تړلی خو د ا سبابو درې اقسام دي.

داسي اسباب پرېښودل حرام دي

۱- هغه اسباب چي د هغوی نه عادتاً نتائج مرتب کیږي، مثلاً انسان وږی شي نو خوراک د لوږي ماتولو سبب دئ، او خوراک داسي سبب دئ چي د نتیجې وربا ندي مرتب کېدل تقریباً یقیني دي، لکه تر ننه چي مو د یو غیر معمولي انسان پر ته د نورو په اړه داسي نه دي اورېدلي چي ډوډۍ ئې وخوړله خو لوږه ئې ختمه نشوه، د داسي اسبابو پرېښودل حرام دي. یعني که د یو چا مخ ته خواړه پراته و ي او دئ وایي چي زه پر الله توکل کوم چي هغه مي لوږه ختموي او دا خواړه نه خوري نو یاد وساتئ که دا کس په همدې حالت کي مړ شو نو په حرام مرګ به م ړ شوی وي. ځکه دا ټول یعني د خوړو خورک فرض او واجب دئ. همداسي د ا سلافو نه حتی له یوه نه هم د دې سبب پرې ښودل نه دي رانقل شوي.

(c) ketabton.com: The Digital Library

د داسي اسبابو ترک کول ناجائز دي

۲- د اسبابو دوهم قسم هغه اسباب دي چي د هغوی کله کله نتائج مرتب کيږي او کله کله بيا نه، لکه د درملو مثال چي دئ هغوی کله ګټه کوي او کله ئې بيا نکوي ، دغو ته "ظني اسباب" ويل کيږي او د هغوی حکم دا دئ چي زموږ په څېر کم زورو خلکو لره د داسي اسبابو پرېښودل هم جائز نه دي چي، د دغو اسبابو تر غ وره کولو وروسته بايد پر الله يقين وساتل شي خو ځينو خلکو ته چي الله تعالی د خپل ذات سره خصوصي تعلق او ارتباط ورپه برخه کړی دئ د هغوی لپاره د د اسي اسبابو پرېښودل هم جائز دي، په داسي حال کي چي له الله تعالی نه په هيڅ حالت کي ګيله نه وي. پر الله جلّ جلاله قوي ايمان لرونکي خلک کله نا کله داسي اس باب پرېږدي يعني چي خواږه او داسي نور موجود وي نو هغه نه پرېږدي خو د روزګار د ترلاسه کولو په معامله کي توکل کوي لکه خپله رسول الله صلی الله عليه وسلّم چي، ځيني صحابه وو رضی الله عنه او ډېرو اسلافو همداسي کړي دي. که په چا کي د برداشت او صبر ماده قوي وي نو د هغه لپاره داسي کول جائز دي خو دا زمو ږ په څېر د کمزورو خلکو لپاره نه دئ ځکه په موږ کي قوت نشته. حتی که څو ک غواړي چي د دوی نقل وکړي لا به هم مړ شي، نو ځکه هم په دې کار کي د هغوی نقل کول هم مناسب نه دي.

پر توکل يوه واقعه

حکيم الامت حضرت اشرف علي تهانوي رحمه الله يوه قصه ليکلې چي يو شخص د ا خبره واورېدله چي د الله تعالی ځيني قوي بندګان پر الله توکل وکړي او کښېني، چي په نتيجه کي ئې الله تعالی حتماً نازوي. که څه هم څه ناوخته شي خو بيا هم په پراخئ کي ژوند ورباندي تېريږي، نو دې فرد هم د داسي څه کولو اراده وکړ ه او ولاړی په ځنګل کي کښېنستی. اوس نو يوه، دوې حتی درې ورځي تېري ش وې او لوږه ډيريږي خو بيا هم څوک نه راځي، نو ډول ډول خيالات ئې په زړه کي را وګرځېدل، خو چي کله دريمه ورځ تېره شوه نو ګوري چي يو کس دستر خوان ورسره را اخيستی، دئ ډېر خوښ شو چي کار جوړ شو، خو هغه کس چ ي کله رانږدې شو نو مخ ئې واړاوه او خوراک ئې پيل کړ، ده خو ګمان کاوه چ ي ما ته ئې خواږه راوړي خو هغه مخ ترې واړاوه، يو لحظه خو ئې ورته کتل خو طاقت ئې ونشو او شا ئې وروګرځوله او ږغونه ئې پيل کړل تر څو هغه بل

(c) ketabton.com: The Digital Library

کس د خپل موجوديت نه خبر کړي. هغه چي ئې کله ږغونه واورېدل نو ورته ئ ې کړه چي راسره راسره شريک شه، دئ هم ورغی او دسترخوان ته کښېناسته. وروسته بيا دې کس د يو چا سره وليدل او هغه ته ئې وويل چي موږ خو اورېدل ي وو چي په توکل باندي الله تعالی له يوې نه يوې لاري انتظام برابروي نو زما تجربه خو دا ده چي داسي کيږي خو څه نا څه ږغونو ويستلو ته هم ضرورت پ يدا کيږي. حضرت تهانوي رح فرمايي تر داسي توکل خو دا زر ځلي غوره ده چ ي انسان دي خپل په لاس مزدوري وکړي، وئې ګټي او وئې خوري، او کوم تو کل چي ږغ ته اړتيا لري نو د هغه توکل نه د الله پناه!

نو ځکه هم وايو چي زموږ غوندي کمزورو خلکو لپاره دا لار نده بلکي زموږ ل پاره لار دا ده چي موږ اسباب غوره کړو، خو پر هغوی د کامل يقين پر ځای با يد باور د الله جلّ جلاله پر ذات وي. چي نبي کريم ص په يوه حديث کي داسي تعبير کړی:

(اجملوا في الطلب وتوکلوا عليه)

"په اعتدال سره د يو شي لپاره هڅه وکړه او پر الله باور وکړه."

داسي اسباب د توکل خلاف/منافي دي

۳- د اسبابو درېيم قِسم د وهمي ډوله اسبابو دئ، يعني انسان په دې هڅو کي وي چي فلانئ زمکه به رانيسم، هغه خرڅوم او فلان ځای به رانيسم، بيا به هغه بل ځای رانسيم، يعني هر وخت خيالي پلانونه جوړوي نو دا شی د توکل په خلاف د ئ. نو ځکه هم بايد د يو شي په هڅو کي اعتدال موجود وي يعني دومره مشغولی ت او محبوبيت موجود نه وي چي د هغه پرته بل خوا ته ذهن لا ولاړ نشي.

د خبرو لنډيز دا دئ چي!

خلاصه دا چي اسباب ضرور غوره کړئ خو يو به په هغه کي محبوبيّت نه وي ا و بل دا چي باور بايد پر الله تعالی وي او د همهغه نه انسان غوښتنه وکړي، چي لار ئې نو دا ده چي کله کوم تدبير سنجول کيږي نو د الله جلّ جلاله په لور رجوع و

(c) ketabton.com: The Digital Library

شي چي اې الله! زه خو دا تدبير کوم خو د دې تدبير نتيجه راويستل ستا په اختيار کي دي. اې الله! دا کامياب کړه. دا غوښتنه رسول الله ص په دې مختصره جمله کي داسي فرمايلې ده:

(اللهم هذا الجهد وعليک التکلان)

"اې الله! دا زما هڅه ده خو باور مي يوازي پر تا دئ."

تدبير چي هر ډول تدبير وي، يعني هغه که د مأموريت په شکل کي کوم تدبير و ي او که د تجارت، د علم د ترلاسه کولو او يا د مرض د درملني... په هر صور ت د دې دعاء په لوستلو سره د الله په لور رجوع وکړه، ان شاء الله چي د توکل شتمني به مو په برخه شي.

د رجوع الی الله عادت خپل کړئ

زموږ حضرت ډاکټر صاحب رحمه الله به فرمايل چي تاسي به کله هغه مجاهدې کوئ چي پخوانيو بزرګانو کولې، نو ځکه تاسو ته وړې وړې لطيفې اوروم چي که چيري عمل پرې وکړئ نو محروم به پاته نشئ. دا لطيفې همدا دي چي د الله تعالی په لور د رجوع کولو عادت په ځانونو کي پيدا کړئ، تر دې بريده که چير ي له کور نه د کوم مقصد لپاره وتلی ياست او هلته د سواري په واسطه تلل وي نو هغه اختيار کړئ خو په زړه کي دا خيال راوړئ چي اې الله! دا سواري خو تا ماته راکړه نو اوس ئې همته د مقصد تر ځايه ورسوه! او ورسره د نبي کريم صلی الله عليه وسلّم نه رانقل شوې دا دعاء هم لوله:

۱ـ سُبْحٰنَ الَّذِی سَخَّرَ لَنَا هٰذَا وَمَا كُنَّا لَهُ مُقْرِنِينَ

ژباړه: "هغه ذات پاك دی چي زموږ لپاره يې دغه (شيان) مسخر کړل، که نه مو ږ د دوی تر کنترول لاندي راوستلو وس نه درلود؛ (سُوْرَةُ الزّخرُف :۱۳)

(c) ketabton.com: The Digital Library

۲- اَللَّهُمَّ أَنْتَ الصَّاحِبُ فِی السَّفَرِ وَالْخَلِیْفَةُ فِی الْأَهْلِ وَالْمَالِ وَالْوَلَدِ

مفهوم: اې الله! زما د سفر ملګری ته ئې او زما تر شا زما د کورنۍ، مال او اولاد ساتونکی هم ته ئې.

۳- اَللَّهُمَّ اِنِّیْ أَعُوْذُبِکَ مِنْ وَعْثَاءِ السَّفَرِ وَکَابةِ الْمَنْظَرِ وَ سُوْءِ الْمُنْقَلَبِ فِی الْأَهْلِ وَالْمَالِ وَالْوَلَدِ

مفهوم: اې الله! زه د سفر له ستړیاوو او د بد حالت له لیدلو او کورنۍ، اهل و عیال ته له بدو ستنېدلو نه ستا ساتنه/پناه غواړم.

یعني د اسبابو اختیارول خو شته دي خو نظر پر الله دئ.

توکل داسي غوره کوئ

عرض مي دا وو چي د توکل په اړه حضرت عبدالله بن سلام رضی الله عنه فرمايي چي د الله تعالی خوا ته تر تللو وروسته ما تر دې بل غوره عمل ونه لیدو، یعني د دې عمل په سبب چي څومره درجې اوچتي کیږي هغه د نورو اعمالو په واسطه نه ترسره کیږي. نو ځکه هم د دې عمل حصول زموږ له پاره ډېر ضروري دئ چي باید ئې تل تمرین جاري وساتو. زموږ حضرت تهانوي رحمه الله به فرمایل: "الحمد لله چي کله هم په دې عمل کي بد عهدي او بې قولي نه ترسره کیږي." چي کله کوم شخص د پوښتني لپاره راځي او وايي چي زه غواړم یوه پوښتنه درنه وکړم نو زه سمدستي په زړه کي د الله جلّ جلاله په لور رجوع کوم چي اې الله جلّ جلاله! خبر نه یم چي دئ به کومه پوښتنه وکړي فلهذا د ده د پوښتني ځواب زما زړه ته واچوه! همدې ته توکل ویل کیږي.

رسول الله صلی الله علیه وسلّم په یوه حدیث کي وفرمایل چي که په تاسي کي د چا د بوټو نو تسمه لا پرې شي نو له الله جلّ جلاله نه ئې وغواړئ!! دا ځکه چي موچي او پیس

(c) ketabton.com: The Digital Library

ې ټول د ده د حکم تابع دي، تر څو چي د ده حکم ونشي ستاسي د بوټونو تسمه ل ا نشي جوړېدلای. او د دې اندازه به تاسي ته د عمل پر وخت وشي چي دا څومر ه عجيبه سرمايه ده. زموږ حضرت ډاکټر صاحب به فرمايل چي زه تاسي ته دا خبري په يوه لمحه کي بيانوم نو ځکه ئې مناسب قدر نشي کېدلای، چي کله ئې تم رين وکړئ نو بيا به ئې له ارزښت نه خبر شئ.

د توکل يوه لازمي حصه دا هم ده چي په زړه کي چي د خير کوم کار را وګرځي ، هغه له الله تعالی نه حتماً وغواړه او بيا د الله جلّ جلاله پر فيصله خوښ هم اوسه. ه مدې ته "رضاء بالقضاء" ويل کيږي. فلهذا چي کله د الله تعالی له لوري فيصله و شي نو پر هغه د ډېر واويلا کولو ضرورت نشته، هو که د طبعي تحولاتو له مخ ي د فيصلې د بدلون له امله څه درد و زحمت درته پيدا شي نو بيا هم څه خبره ن ده.

د دې تر څنګ د قرآن کريم دا آيت هم تلاوت کوئ:

أُفَوّضُ اَمرِی اِلَی اللهِ اِنَّ اللهَ بَصِيْرٌ بِالعِبَادِ

الله تعالی ج دي موږ ټولو ته پر دې د عمل کولو توفيق را په برخه کړي.

آمين

وَ اٰخِرُ دَعوٰنَا اَنِ الْحَمدُ لِلهِ رَبِّ العٰلَمِينَ

Get more e-books from www.ketabton.com
Ketabton.com: The Digital Library